

پرسیدن مهم‌تر از پاسخ دادن است

دنیل کلاک
ریموند مارتین

ترجمه حمیده بحرینی
ویراسته هومن پناهنده

این کتاب ترجمه‌ای است از:

*Wisdom without Answers:
a brief introduction to philosophy,*
Daniel Kolak, Raymond Martin, 2002

انتشارات هرمس

تهران، خیابان ولی عصر، بالاتر از میدان ونک، بعد از برج نگار، شماره ۲۴۹۳ - تلفن: ۸۸۷۹۵۶۷۴
مجموعه ادب فکر - فلسفه و کلام ۴۶

پرسیدن مهم‌تر از پاسخ دادن است

دنیل کلاک، ریموند مارتین

ترجمه: حمیده بحرینی

ویراستار: هومن پناهنده

طرح جلد: واحد گرافیک هرمس

چاپ یازدهم: ۱۳۹۵

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ: رسام

همه حقوق محفوظ است.

کالک، دنیل، ۱۹۵۵ - م Kolak, Daniel

پرسیدن مهم‌تر از پاسخ دادن است، درآمدی بر فلسفه / دنیل

کلاک، ریموند مارتین؛ ترجمه حمیده بحرینی. - تهران: هرمس، ۱۳۹۵.

نه + ۱۹۸ ص.

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

عنوان اصلی: Wisdom Without answers: a brief introduction

to philosophy, 5th ed. c2002.

چاپ یازدهم.

۱. فلسفه - مقدمات. الف. مارتین، ریموند، ۱۹۴۱ - م. Martin,

Raymond. ب. بحرینی، حمیده، ۱۳۴۱ - مترجم. ج. عنوان.

۱۰۰

BD۲۱ / ک۲

۲۹۲۰۳-۸۴م

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۳۶۳-۳۰۲-۸ IBSN 978-964-363-302-8

فهرست

هفت	سخنی با خواننده
۱	آغاز سخن
۳	درآمد
۱۳	۱. کجا؟
۱۷	۲. کی؟
۲۷	۳. کئی؟
۴۱	۴. اختیار
۵۱	۵. معرفت
۶۹	۶. خدا
۸۵	۷. واقعیت
۹۹	۸. تجربه
۱۱۳	۹. آگاهی
۱۱۹	۱۰. کیهان
۱۳۱	۱۱. مرگ
۱۴۳	۱۲. معنا
۱۵۹	۱۳. اخلاق
۱۶۹	۱۴. ارزشها
۱۹۳	پایان سخن

سخنی با خواننده

حافظه تاریخی بشر نام سقراط را به همراه پرسش و پرسشگری ثبت کرده است. پرسشهای پی در پی سقراط تا بنیان باورهای افراد ادامه می‌یافت، آرامش خیالی دانایان را برهم می‌زد، ذهنشان را برمی‌آسفت و آنان را به تأمل وامی‌داشت. گرچه نسلهای بعد گفت‌وگوهای سقراط را از زبان افلاطون شنیدند اما گاه شیوه سقراط و پیام خوداندیشی او، که روح فلسفه است، در هیاهوی آرا و نظرات متفاوت گم شد و از دیده‌ها پنهان ماند. اگر بالشک کولاکوفسکی^۱ هم‌صدا شویم که «فیلسوف نه بذر می‌باشد و نه محصول برمی‌دارد. او تنها خاک را زیرورو می‌کند و شخم می‌زند»، و کار فلسفه را «ایجاد شک در امور به ظاهر روشن و قابل درک»^۲ و درگیر شدن با مسئله بدانیم، آن گاه باید بگوییم که این کتاب براستی فلسفه است.

نویسندگان این کتاب در زمانه‌ای که بشر بسیار قدرتمندتر و ذهنش بسیار انباشته‌تر از دوران سقراط است ما را به شیوه سقراطی به عرصه داشته‌ها و دانش‌هایمان می‌برند تا در پایان راه، «نمی‌دانم» سقراط را بر زبانمان جاری سازند. «نمی‌دانم»ی که به بیان آنان اصل حکمت است.

1. Leszek Kolakowski

۲. کولاکوفسکی، لشک. درسهایی کوچک در باب مقولاتی بزرگ (دفتر دوم)، ترجمه دکتر روشن وزیری، تهران: طرح نو، ۱۳۷۷، ص ۱۶.

آنان از ما درباره چیزهایی می پرسند که بدیهی و روشن می پنداریم و هر سؤالی را درباره آنها احمقانه و دور از خرد. آنان از مکان می پرسند و از «جا» می که ایستاده ایم و از زمان و «آن» می که بسر می بریم و اینکه «کیستیم»، و وقتی از «من»، «مکان من»، «زمان من» و ... سخن می گوئیم در واقع از چه سخن می گوئیم؟ آیا واقعاً «مختاریم»؟ اگر آری چقدر و تا کجا؟ و اصلاً کدام کار ما مختارانه است؟ آیا دانش ما معتبر است و به حقیقت راه می برد؟ آیا استدلالهای خداپورانه ما را به ایمان مبتنی بر راز سوق می دهند یا نه؟ آیا تجربه می تواند دست ما را در دست واقعیت و حقیقت بگذارد؟ ایمان چطور؟ ... شیوه بایسته زندگی چیست؟ آیا بقا و جاودانگی در انتظار ماست؟ و ...

پس از این گونه پرسشها و به چالش کشاندن پاسخهای مرسوم و مألوف است که ما هم با نویسندگان کتاب همصدا می شویم که خرد در همین پرسشگری است. شاید بگوئید اینها سؤالهایی کهن است که به آنها پاسخهایی شایسته و از زوایای متفاوت داده اند، چه نیازی به طرح مجدد آنها؟ از طرف دیگر، آیا این روش ما را به عرصه بی معنایی و آشوبناکی وارد نمی کند؟ بی شک پاسخهای داده شده فراوانند، اما ادعای نویسندگان طرح پرسش و تمرین خوداندیشی است. نویسندگان کتاب هیچ ادعایی در دادن پاسخهای بهتر یا حتی نادرست بودن قطعی پاسخهای قبلی ندارند. گویی تنها می خواهند با طرح پرسشهای مکرر و به زیر سؤال بردن پاسخهای داده شده ما را متوجه نقطه کورهای ذهن و ابزارهای دست بشر سازند.

کمی بیندیشیم: اگر کسی، حتی نه چندان فاضل و دانشمند، پاسخهای داده شده را مورد پرسش قرار دهد آیا ما، به عنوان کسی که مثلاً به اختیار قائلیم یا دانش خود را معتبر و درست می دانیم، یا به جاودانگی باور داریم یا با نظر آنان در باب علم یا معنای زندگی یا ارزشها و واقعیتها و ... موافق نیستیم، نباید پاسخی درخور باور یا ایمان خود فراهم آوریم؟ از سوی دیگر، راهی که آنان ما را بدان فرامی خوانند عرصه خوداندیشی است

و فلسفه‌ورزی، تمرینی که در پی خود، شاید در بادی امر آشوبناکی به همراه داشته باشد اما در نهایت علاوه بر دقت در باورها بعید نیست که شور ایمان و امید هم به ارمغان آورد.

لذت خواندن این کتاب را اولین بار در کلاس «قرائت و ترجمه متون فلسفی» در «مؤسسه معرفت و پژوهش» چشیدم و ترجمه آن را ادای دینی می‌دانم به این کلاس و مدرّس آن آقای هومن پناهنده که با معرفی این اثر و توجه دادن به باریک‌بینی‌های نویسندگانش آن لذت را دوچندان کردند. جا دارد سپاس قلبی خود را از ایشان به خاطر قبول زحمت ویرایش و راهنمایی‌های فراتر از حد مرسوم ابراز دارم. امیدوارم این کتاب، چنان که امید نویسندگانش است، ما را به عرصه خوداندیشی و فلسفه‌ورزی وارد و میدان دید ما را فراخ‌تر سازد.

بیاید یک بار دیگر مانند دوران کودکی لذت بسازی را تجربه کنیم: بنایی را که ساخته‌ایم فروریزیم و تکه‌تکه از نو بسازیم. شاید حاصل کار بنایی محکم‌تر و زیباتر از بنای قبلی باشد.

آغاز سخن

سقراط فیلسوف تمام‌عیار بود. او همین قدر می‌دانست که چیزی نمی‌داند. اما این هنر را هم داشت که به دیگران نشان دهد آنان هم، با همهٔ باریک‌بینی و فضل و ادعایشان، چیزی نمی‌دانند.

سقراط با تکیه به فلسفه، همه چیز را زیر سؤال می‌برد حتی خود آن فرضیهایی را که پیشتر همه چیز را بر مبنای آنها زیر سؤال برده بود! او— مثل هر فیلسوف واقعی— با تکیه بر فلسفه به ما نشان می‌دهد که چگونه خودمان زیر پای خودمان را خالی کنیم و از پاسخها که حائل میان ما و امر رازآمیزند گذر کنیم.

ما شما را به دنیای فلسفه دعوت می‌کنیم، البته به شیوهٔ سقراط؛ با این شیوه، شما از پاسخهایتان به مسئله‌ها دست می‌کشید تا آنکه سرانجام بتوانید حکمتی را تجربه کنید که محصول ندانستن است.

بسیاری با این برداشت نادرست به فلسفه روی می‌آورند که فلسفه چیزی جز مجموعهٔ دانش نیست، و بیش از آنکه خودشان مستقلاً بیندیشند می‌خواهند اطلاعات جمع‌آوری کنند. چنین کسانی اغلب گمان می‌کنند پاسخ پرسشهایی را که فیلسوفان می‌خواهند دوباره به شکل دیگری ببرسند خودشان می‌دانند. این است که غالباً فیلسوفان از این بابت گله‌مندند که دانشجویانشان برای اینکه با مطالب دوره‌های مقدماتی فلسفه دست و پنجه نرم کنند نه انگیزه دارند و نه آمادگی.

هدف ما در این کتاب حلّ این دو مسئله، یعنی نبود انگیزه و نبود

آمادگی است. و بیش از آنکه حرف بزنی، عملاً نشان خواهیم داد که فلسفه مجموعه‌ای از اطلاعات نیست بلکه پرسشگری و خردورزی است. به این منظور، توجه دانشجویان را به مهارتهایی جلب می‌کنیم که برای برخورد نقادانه با مطالبی که معمولاً در دوره‌های مقدماتی فلسفه مطرح می‌شود مورد نیاز است. اما مهم‌تر از همه این است که کاری کنیم که دانشجویان از اسارت پاسخهای حاضر و آماده رها شوند و بعد از آن برای خلق مفاهیم نو آمادگی پیدا کنند.

30book

درآمد

وقتی کودک بودیم پرسشهای کودکانه‌مان را با صراحت تمام می‌پرسیدیم: از کجا آمده‌ایم؟ هدف زندگی ما چیست؟ جهانی که در آن زندگی می‌کنیم چه جور جهانی است؟ پس از مرگ چه بر سرمان می‌آید؟

می‌دانستیم که پاسخها را نمی‌دانیم. اما می‌خواستیم بدانیم. تصورش را هم نمی‌کردیم که پرسشهای ما یا پاسخ‌ن دارند و یا دارند اما دست ما به آن پاسخها نمی‌رسد.

در دوران کودکی یکبارچه سؤال بودیم و جهان شگفتی ما را برمی‌انگیخت. بعد که بزرگ شدیم، تمام کنجکاوی کودکانه‌مان را دور ریختیم، و در زندان پاسخهایی گرفتار شدیم که پرسشهای اساسی ما را سرکوب کرد. حالا دیگر این پرسشها نمی‌توانند در ما انگیزه‌ای ایجاد کنند. ما پاسخها را یافتیم؛ اما در عوض راز را از دست دادیم. چطور این اتفاق افتاد؟

ما با پاسخهای عملی مسئله‌ای نداریم (اینها پاسخهایی هستند که برای رتق و فتق امور زندگی به آنها محتاجیم). مسئله این است که همه ما، همان‌طور که خواهیم دید، به چارچوب پیچیده و درهم‌تنیده‌ای از پاسخهای متافیزیکی درباره‌ خودمان، معرفت، واقعیت، ارزشها و معنا وابسته شده‌ایم. اغلب این پاسخها مفروضاتی‌اند بسیار پوشیده و پنهان، و چنان در بنیاد دیدگاههای ما درباره‌ خودمان و جهان

فلسفه و کلام ۴۶

30book

ISBN:978-964-363-302-8

۱۲۰۰۰ تومان